

Απεργία των Ελλήνων σερβιτόρων στη Θεσσαλονίκη το 1908

(Το κείμενο αυτό δεν θα ήταν δυνατό να γραφτεί αν δεν είχε χρησιμοποιηθεί ως αποκλειστική πηγή η ιστορικής φύσης εργασία «Ζητήματα σχετικά με την απεργία των Ελλήνων σερβιτόρων στη Θεσσαλονίκη του 1908» της Μαρίνας Αγγελοπούλου και η οποία περιλαμβάνεται στο βιβλίο με τίτλο «Έλληνες και Εβραίοι εργάτες στη Θεσσαλονίκη των Νεότουρκων» που εκδόθηκε από τις εκδόσεις Ισνάφι το 2004.)

Οι ιστορικές συνθήκες

Στη Θεσσαλονίκη πριν από 100 ακριβώς χρόνια δεν κυριαρχούσε μόνο η Οθωμανική αυτοκρατορία αλλά υπήρχε πλούσια παρουσία διαφορετικών πολιτισμών και κουλτουρών που επέτρεπε την ανάπτυξη ενός ιδιότυπου κοινωνικού μωσαϊκού. Μπορεί οι Οθωμανοί να κατείχαν την διοικητική εξουσία στη πόλη όμως ο λαός της πόλης έπλεκε ένα δικό του πλέγμα εθνικού και φυλετικού ανταγωνισμού αλλά και πολύ συχνά δρούσε ενωμένος για να τα αντιμετωπίσει τα όποια κοινά δεινά τον ταλαιπωρούσαν. Οι κάτοικοι της Θεσσαλονίκης προσπαθώντας να αντιμετωπίσουν το Οθωμανικό εξουσιαστικό σύστημα συμμετείχαν συχνά σε διαφυλετικές και διεθνιστικές οργανώσεις βάζοντας πάνω από όλα το ταξικό τους συμφέρον. Ο εχθρός άλλωστε δεν είχε την ίδια πάντα εθνική ταυτότητα. Μπορούσε να είναι ο Τούρκος σουλτάνος, ο χριστιανός δεσπότης ή ο Εβραίος έμπορος οι οποίοι μπορούσαν να έχουν απέναντι τους τον Τούρκο μεροκαματιάρη, τον Έλληνα σερβιτόρο ή τον Εβραίο οδοκαθαριστή.

Οι πρώτες απεργίες

Η Οθωμανική αυτοκρατορία δεν έμεινε ανεπηρέαστη από τα πολιτικά και κοινωνικά ρεύματα της εποχής που συντάρασαν με αλλεπάλληλες λαϊκές εξεγέρσεις και επαναστάσεις την δυτική Ευρώπη[1]. Ο επαναστατικός συνδικαλισμός των, βιομηχανικών κυρίως, εργατών βρίσκεται σε έξαρση στην Ευρώπη και στην Αμερική. Η απεργία σαν μορφή πάλης είναι το μεγάλο όπλο στα χέρια των εργατών και χρησιμοποιείται κατά κόρον. Το ίδιο θα συμβεί μέχρι και στην πρωτεύουσα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το 1872 κιόλας οι εργάτες στο οπλοστάσιο του

Ναύσταθμου της Κωνσταντινούπολης θα κηρύξουν απεργία, με μισθολογικά αιτήματα, και θα την κερδίσουν.

Το εργασιακό καθεστώς

Έτσι και η Θεσσαλονίκη ως Οθωμανική μεγαλούπολη, και σε πιο άμεση επαφή με τη Ευρώπη από τις υπόλοιπες ανατολικές πόλεις, διαπνέεται από ένα έντονο επαναστατικό πνεύμα με χιλιάδες εργαζόμενους να είναι οργανωμένοι σε συνδικάτα. Οι εργαζόμενοι έχουν σαφή ταξική συνείδηση αλλά η παραπέρα οργάνωση τους εμποδίζεται από «τους εξοντωτικούς ρυθμούς δουλειάς, την εργασιακή και γενικότερη ανασφάλεια και τη σκληρή καταστολή της οποιασδήποτε αντίστασης». Το βιομηχανικό προλεταριάτο δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα και έτσι οι περισσότεροι εργαζόμενοι δουλεύουν σε μικρές επιχειρήσεις, στο εμπόριο και στους τομείς υπηρεσιών. Ανάμεσα σε όλους τους εργαζόμενους οι σερβιτόροι αποτελούσαν ένα από τα πιο υποτιμημένα κομμάτια της καπιταλιστικής οικονομίας λόγω της μη συμμετοχής τους στην παραγωγή προϊόντων από τις βιοτεχνίες ή στη διακίνηση κεφαλαίου από τις τράπεζες και τους εμπόρους[2]. Οι συνθήκες εργασίας επίσης ήταν πολύ δύσκολες αφού κάθε φορά έπρεπε να αντιμετωπίσουν απαιτητικούς πελάτες και αφεντικά για περισσότερες από 12 ώρες την μέρα και μάλιστα σε καθημερινή βάση[3] χωρίς ρεπό. Η ίδια η εργασία τους απαιτούσε εκτός από την εμφανή σωματική και διανοητική προσπάθεια και ψυχική λόγω της άμεσης επαφής με πολλούς ανθρώπους ταυτόχρονα.

Οι σερβιτόροι

Η απεργία αυτή δεν αποτελούσε πυροτέχνημα. Υπήρξαν πολλές κινητοποιήσεις από τα γκαρσόνια της πόλης εκ των προτέρων ώστε να προετοιμάσουν τους συναδέλφους τους για τη πλήρη συμμετοχή τους στις διεκδικήσεις που προέβαλαν. Οι πηγές της εποχής[4] μιλούν για τρεις διαφορετικές απεργίες σερβιτόρων μέσα στο 1908 και με διαφορά λίγων ημερών. Οι ημερομηνίες που δίνονται είναι για τις 28 Αυγούστου, την 1η Σεπτέμβρη και για τις 10 του ίδιου μήνα. Τα αποσπάσματα από τις εφημερίδες και την βιβλιογραφία της εποχής είναι χαρακτηριστικά για την μαζικότητα και την δυναμικότητα της κινητοποίησης: «όταν κατεβαίνουν σε απεργία, στις 10 Σεπτεμβρίου 1908, φαίνεται να σταματά να χτυπά η καρδιά της πόλης»[5] ενώ μια άλλη αναφορά λέει: «Στις 10 Σεπτεμβρίου τα γκαρσόνια των ξενοδοχείων, των καφενείων, των εστιατορίων και των καζίνο[6] άφησαν τις δουλειές τους και διαδήλωσαν στους δρόμους της πόλης έχοντας μπροστά τους μια μουσική μπάντα. Στο γεγονός επενέβη η αστυνομία, είπε στους απεργούς να επιστρέψουν στις δουλειές τους, χωρίς ωστόσο να πετύχει κανένα αποτέλεσμα»[7]. Το άμεσο αποτέλεσμα του αγώνα τους ήταν η αύξηση, σε κάποια μαγαζιά, του εβδομαδιαίου μισθού από 8 πιάστρα σε 12. Ίσως στα υπόλοιπα καταστήματα να πήραν και μείωση ορών εργασίας αλλά δεν σώζονται σχετικές πληροφορίες. Η απεργία δεν είχε μόνο άμεσο αντίκρισμα αλλά δημιούργησε τις αγωνιστικές προϋποθέσεις για τις μελλοντικές διεκδικήσεις. «Οι παρακαταθήκες του κινήματος του 1908 ξεφεύγουν από το συγκεκριμένο τοπικό και χρονικό πλαίσιο. Παρατηρείται ριζοσπαστικοποίηση που, μεταγενέστερα, εκφράζεται με την κριτική στην κομματική και την συνδικαλιστική ηγεσία και τη στροφή στον αναρχοσυνδικαλισμό». Σύμφωνα με μαρτυρίες του Γιάννη Ταμτάκου (δραστήριος συνδικαλισμένος εργάτης κατά την δεκαετία του '30) το σωματείο σερβιτόρων διακατέχονταν από μαχητικότητα και είχε ικανοποιητικό βαθμό οργάνωσης. Υπήρχε συνδικαλιστική κλαδική οργάνωση σε όλη την Ελλάδα και έντονη παρουσία στην Αθήνα.

Η συνέχεια

Για μας ως εργαζόμενους, 100 χρόνια μετά συνεχίζει να αποτελεί άλλο ένα φάρο για τους αγώνες του σήμερα. Για τους σημερινούς σερβιτόρους οι συγκρίσεις με την τότε εποχή είναι αναπόφευκτες. Πολλά πράγματα δεν έχουν αλλάξει και συνεχίζουν να ισχύουν. Παραμένει η ίδια η απαξίωση του επαγγέλματος όχι μόνο από το κράτος και τα αφεντικά αλλά και από τους υπόλοιπους εργαζόμενους όταν αυτοί λειτουργούν μόνο με την λογική του πελάτη και βλέπουν τους σερβιτόρους ως υπηρέτες τους. Οι σερβιτόροι σήμερα έχουν να διεκδικήσουν τον σεβασμό, την αξιοπρέπεια, την εργατική τους ταυτότητα και συνείδηση που τους λείπει. Έχουν να διεκδικήσουν τα αυτονόητα, που πρέπει να ισχύουν για κάθε εργαζόμενο, όπως η ασφάλιση, ο βασικός μισθός και η καταβολή των προβλεπόμενων επιδομάτων. Κάποιες κινήσεις που συμβαίνουν ήδη στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη γεμίζουν ελπίδα το προβληματικό συνδικαλιστικό πεδίο που υπάρχει στον κλάδο εδώ και πολλά χρόνια. Στην Αθήνα υφίσταται εδώ και κάποια χρόνια αυτοοργανωμένο σωματείο σερβιτόρων-μαγείρων ενώ στην Θεσσαλονίκη, από την στιγμή που το υπάρχον κομματικό σωματείο επισιτισμού απουσιάζει από κάθε κινητοποίηση, έχει γεννηθεί μία κίνηση για την δημιουργία αυτοοργανωμένου σωματείου σερβιτόρων και μαγείρων.

[1] Ενδεικτικά: «το 1900 σε Γερμανία, Βέλγιο, Αυστροουγγαρία απεργούν οι εργάτες στα ανθρακωρυχεία, τα χαλυβουργεία, τα υαλουργεία, με αιτήματα το οχτάωρο, την αύξηση των αποδοχών, τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Το 1902 έχουμε εξεγέρσεις χωρικών στη Ρωσία, κατά τις οποίες οι αγρότες λεηλατούν αποθήκες γαιοκτημόνων και τσιφλίκια. Το 1903 στην Ελλάδα κινητοποιούνται με απεργίες οι εργάτες και εξηγείρονται για το σταφιδικό ζήτημα οι αγρότες. Την ίδια χρονιά στην Ρουμανία έχουμε αγροτική εξέγερση. Το 1904 και 1905

λαμβάνουν χώρα εκτεταμένες εργατικές κινητοποιήσεις στη Ρωσία εναντίον του τσαρικού αυταρχισμού και γενική απεργία στην Πολωνία ενώ στην Οθωμανική αυτοκρατορία απεργούν οι καπνεργάτες και οι καπνεργάτριες στην Καβάλα και τη Θεσσαλονίκη, το 1906 απεργούν οι παπουτσήδες στα Σκόπια και τη Θεσσαλονίκη. Το 1907 καθιερώνεται στην Ιταλία η Κυριακή ως αργία. Το ίδιο χρονικό διάστημα αναπτύσσεται δυναμικά το εργατικό κίνημα στην Ισπανία, τη Γαλλία, την Αγγλία και τις Η.Π.Α».

[2] Έτσι μάλλον εξηγείται και η απουσία από το επάγγελμα, των γυναικών. Το «αναξιοπρεπές» του επαγγέλματος καθιστούσε αποτρεπτική την παρουσία τους, πιο πολύ για κοινωνικούς λόγους. Συμμετείχαν όμως με μεγάλα ποσοστά στους υπόλοιπους τομείς της παραγωγής.

[3] Τα συμπεράσματα αυτά προκύπτουν από πληροφορίες σχετικές με δύο απεργίες σερβιτόρων στην Κωνσταντινούπολη το 1908 τα αιτήματα των οποίων ήταν η μείωση των ορών εργασίας στις 12 την ημέρα και η καθιέρωση ενός ρεπό κάθε δύο εβδομάδες.

[4] Οι εφημερίδες «Αθήναι», «Ακρόπολις», «Εμπρός», «Νέον Άστυ», «Αμάθεια», «Konstitutziona Zaria», «Sabah», «Ittihat ve Terraki», καθώς και διάφορα κρατικά αρχεία.

[5] M.Tuncay – E.J.Zurcher, “socialism and Nationalism in the Ottoman Empire, 1876-1923”, British Academy Press 1994 σελ.59.

[6] Καφεστιατόρια όπου σερβίρονταν και αλκοόλ ενώ συχνά υπήρχε ζωντανή μουσική.

[7] Hakki Onur “1908 i çi hareketleri ve Jöntürkler” Yurt ve Dünya, No2, Mart 1977, σελ.280.

Πηγή: [ΕΣΕ Θεσσαλονίκης](#)